

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЦЕНТРАЛЬНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
КАФЕДРА МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН

**ГЛОБАЛЬНА ЕКОНОМІКА ТА ПОЛІТИКА МІЖНАРОДНИХ
ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН**

методичні вказівки до вивчення дисципліни
для здобувачів спеціальності 292
“Міжнародні економічні відносини”

КРОПИВНИЦЬКИЙ - 2021

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЦЕНТРАЛЬНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
КАФЕДРА МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН

**ГЛОБАЛЬНА ЕКОНОМІКА ТА ПОЛІТИКА МІЖНАРОДНИХ
ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН**

методичні вказівки до вивчення дисципліни
для здобувачів спеціальності 292
“Міжнародні економічні відносини”

Затверджено на засіданні
кафедри міжнародних економічних
відносин
Протокол № 1 від 26 серпня 2021 р.

Глобальна економіка та політика міжнародних економічних відносин : метод. вказ. до вивч. дисц. для здоб. спец. 292 «Міжнародні економічні відносини» [уклад. І. М. Миценко, М. О. Сухомлин] ; М-во освіти і науки України, Центральноукраїн. нац. техн. ун-т. – Кропивницький : ЦНТУ, 2021. – 41 с.

Відповідальний за випуск:

Миценко І. М. – д.е.н., професор, завідувач кафедри «Міжнародні економічні відносини»

Рецензент:

Бабець І. Г. – д.е.н., професор кафедри «Міжнародні економічні відносини»

ВСТУП

Для сучасного етапу розвитку глобальної економіки властиві кризові явища в економічній, політичній, соціальній та духовній сферах, які істотно впливають на формування глобальних ринків капіталів, робочої сили, відображають неефективність та недосконалість світової економіки і сприяють виникненню низки глобальних проблем, загострення військових конфліктів у різних регіонах світу, посилення спротиву країн проти економічного й духовного насилля, деструктивних реформ та уніфікації цінностей, які безпосередньо впливають на рівень і якість життя окремих країн. Фактична зміна світового порядку, трансформація структури глобальної економіки, активізація метрополізаційних процесів, процеси глобальної інтеграції помітно впливають на соціально-економічний розвиток та набувають особливої актуальності для країн із різним рівнем розвитку.

В умовах глобалізації кожна країна, яка хоче мати конкурентоспроможну національну економіку, повинна інтегруватися у глобальний економічний простір, активно встановлювати економічні відносини із різними його суб'єктами. З цією метою країни світу та їх господарські структури повинні розробляти та реалізовувати стратегії свого економічного розвитку, які б забезпечили їх інтеграцію в глобальну економічну систему, знайти у ній свою нішу і отримати певні вигоди для економічного розвитку.

Однією з основних умов реалізації визначених пріоритетів є підготовка кваліфікованих фахівців для роботи у сфері міжнародної економіки. Вивчення дисципліни «Глобальна економіка і політика МЕВ» дає їм змогу набути знання щодо становлення глобальної економіки, потенційних можливостей розвитку національних економік в умовах глобалізації, а також визначити ефективні стратегії для реалізації цих можливостей. Фундаментальна дисципліна «Глобальна економіка і політика МЕВ» базується на таких курсах, як «Економічна теорія», «Міжнародна економіка», «Економіка зарубіжних країн», «Міжнародні економічні відносини», «Міжнародна економічна діяльність України», «Міжнародні фінанси», «Міжнародні організації», «Основи зовнішньоекономічної діяльності» тощо.

Метою викладання навчальної дисципліни «Глобальна економіка і політика МЕВ» є формування у студентів знань умов і факторів становлення та механізмів функціонування глобальної економіки, як економічного феномену і наукової категорії поряд з еволюцією і перспективами розвитку цієї економічної і суспільно-політичної системи.

Основними **завданнями** вивчення дисципліни «Глобальна економіка і політика МЕВ» є виявлення системної сутності економічної глобалізації, вивчення впливу глобалізації на світовий інтеграційний процес і формування національних стратегій економічного розвитку.

У результаті вивчення навчальної дисципліни здобувач повинен:

знати:

- механізми та інструменти глобальної системи економічного регулювання;
- природу, передумови та фактори становлення глобальної економіки;
- закономірності глобальної корпоратизації бізнесу;

- генезис глобальної економічної інтеграції;
- характер, форми, моделі та конкурентні переваги регіональної економічної інтеграції в глобальних умовах розвитку;
- динаміку процесів інституалізації глобального економічного розвитку;
- форми та механізми соціалізації глобальної економіки;
- механізми та інструментарій анти циклічного регулювання економік у глобальній системі;
- дію конкурентних механізмів глобального ринку;
- проблеми економічного розвитку України під впливом глобального середовища;
- напрями інтеграції України в глобальний економічний простір.

вміти:

- аналізувати тенденції глобалізації економічного розвитку;
- виявляти та оцінювати проблеми розвитку міжнародного бізнесу в умовах глобалізації;
- розробляти стратегічні заходи для забезпечення міжнародної конкурентоспроможності товарів, послуг, підприємств, галузей, міжгалузевих комплексів з урахуванням розвитку глобального середовища;
- організовувати процеси управління міжнародною економічною діяльністю регіонів, галузей, міжгалузевих комплексів;
- визначати регулятивні пріоритети формування сучасної міжнародної економічної політики;
- оцінювати перспективи інтеграції України у глобальну світову економічну систему;
- ідентифікувати проблеми забезпечення міжнародної конкурентоспроможності України в глобальній економіці.

Вивчення навчальної дисципліни передбачає формування та розвиток у студентів **компетентностей, передбачених відповідним стандартом вищої освіти України:**

загальних:

- здатність вчитися, оволодівати сучасними знаннями та креативно мислити;
- здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел, що стосується розвитку глобальної економіки та формування політики країн для поглиблення міжнародного співробітництва;
- здатність аналізувати проблеми міжнародних економічних відносин в умовах геополітичних змін;
- здатність аналізувати нормативно-правові документи та інформацію довідкового характеру.

фахових:

- приймати обґрунтовані рішення щодо налагодження міжнародних економічних відносин на всіх рівнях їх реалізації;
- розробляти та аналізувати моделі розвитку національних економік і визначати їхню роль у сучасній світогосподарській системі;
- визначати й оцінювати прояви економічного глобалізму, виклики та дисбаланси глобального розвитку та їх вплив на міжнародні економічні відносини;

- оцінювати масштаби діяльності глобальних фірм та їхні позиції на світових ринках;
- аналізувати й оцінювати геоекономічні стратегії країн з позиції національних економічних інтересів.

Результати викладання даної дисципліни деталізують такі **програмні результати навчання**:

- проявляти гнучкість у прийнятті рішень на основі логічних аргументів та перевірених фактів, поданих в аналітичних звітах державних інституцій та міжнародних організацій;

- уміння систематизувати, синтезувати й упорядковувати отриману інформацію, ідентифікувати проблеми, формулювати висновки і розробляти рекомендації, використовуючи сучасні технології прийняття рішень з метою вирішення практичних проблем діяльності суб'єктів міжнародних економічних відносин в глобальному середовищі;

- здатність аналізувати проблеми міжнародних економічних відносин в умовах геополітичних змін;

- здатність використовувати інформацію з офіційних джерел (статистичну, аналітичну, довідкову) для підготовки аналітичних доповідей;

- розробляти та досліджувати адаптивні моделі вирівнювання дисбалансів та нівелювання загроз глобального розвитку, пропонувати варіанти вирішення проблем за результатами дослідження;

- здійснювати моніторинг, аналіз та оцінку діяльності основних суб'єктів глобальної економіки (корпорацій, стратегічних альянсів, консорціумів, синдикатів, трастів) з метою ідентифікації їхніх конкурентних позицій та переваг на світових ринках;

- визначати геоекономічні стратегії країн та їхні регіональні економічні пріоритети з урахуванням національних економічних інтересів і безпекової компоненти міжнародних економічних відносин у контексті глобальних проблем людства й асиметричності розподілу світових ресурсів;

- ідентифікувати зміни кон'юнктури ринків під дією глобальних чинників, здійснювати їх компаративний аналіз, критично оцінювати результати прийнятих рішень з метою прогнозування тенденції розвитку глобальних ринків.

1. Тематичний план вивчення дисципліни “Глобальна економіка та політика міжнародних економічних відносин”

Тема 1. Глобальна економіка: поняття, сутність, місце в економічній науці.

Тема 2. Становлення глобальної економіки та цивілізаційні чинники глобалізації.

Тема 3. Суперечності і дуалізм сучасного етапу глобалізації.

Тема 4. Формування міжнародної політики держав в умовах глобалізації.

Тема 5. Варіативність сучасних макроекономічних політик. Динамічна рівновага й структурна збалансованість економіки.

Тема 6. Варіативність сучасних макроекономічних політик. Типи і інструментарій державної промислової політики в період ринкової трансформації.

Тема 7. Міжнародна координація економічних політик.

Тема 8. Проблеми формування конкурентної стратегії розвитку України в глобальній економіці.

2. Зміст дисципліни “Глобальна економіка та політика міжнародних економічних відносин” за темами

Тема 1. Глобальна економіка: поняття, сутність, місце в економічній науці

1. Сутність і природа глобалізації.
2. Форми прояву та структура глобалізації.
3. Рушійні сили та фактори глобалізації.
4. Етапи розвитку глобалізації. Цикли глобалізації.
5. Основні індикатори глобалізації.

Семінарське заняття

Методологічні підходи до системного дослідження глобалізації:

1) Епоха глобального економічного зростання, яка визначає результат нової якості економічних відносин у світі через інтенсифікацію економічного розвитку, що позитивно впливає на інші сфери суспільства, завдяки якій життя людства стає керованішим та гармонійнішим, а проблеми можуть бути розв’язані із застосуванням розумної соціальної інженерії.

2) Епоха глобального мультикультурного суспільства, ознака міжкультурних та геополітичних відносин, яка відображає новий етап історії, що замінив порядок фрагментації колоніальних держав у довоєнний період та епоху світового протистояння під час холодної війни.

3) Глобалізація як системна трансформація соціуму, яка є порушенням та руйнуванням традиційного системно-політичного порядку, в основі якого – принцип державного суверенітету і національно-культурної інтеграції.

4) Глобалізація як руйнування культур і традицій.

Структурні компоненти глобалізації: міжнародно-технічна сфера; система міжнародного виробництва; світовий ринок та міжнародна торгівля; міжнародна валютно-фінансова система.

Секторна модель глобалізаційної економіки включає: (1) міжнародну торгівлю; (2) глобальну інфраструктуру; (3) технології; (4) сировинні ресурси; (5) світові фінанси; (6) регіональну відокремленість господарського устрою.

Рушійні чинники глобалізації:

- економічний – значна концентрація і централізація капіталу, зростання великих компаній та фінансових груп;
- політичний – державні кордони поступово втрачають значення, стають прозорішими;
- міжнародний – відбуваються великомасштабні світові події (наприклад, раунди переговорів країн-учасниць СОТ);
- інформаційно-технологічний – можливості швидкого поширення ідей, товарів, фінансових ресурсів;
- суспільний – послаблення ролі традицій і звичаїв, мобільність людей у географічному, духовному, емоційному просторах;
- лібералізація, регулювання ринку товарів і капіталу.

Етапи глобалізації:

- перший (кінець XV ст.–початок XVI ст.) – географічний, оскільки формуються колоніальні імперії;
- другий, який зумовлений промисловою революцією;
- третій, пов'язаний з розвитком транснаціональних корпорацій, інформаційних технологій

Групи найважливіших індикаторів глобалізації:

1) прями іноземні інвестиції (ПІІ), розраховані як фінансові потоки у ВВП; доходи від ПІІ в ВВП; позиція ПІІ у ВВП;

2) доходи інвестора і приймаючої країни в економічному секторі (частка ПІІ країни-донора в загальному обсязі залучених ПІІ; позиція ПІІ країни в загальному обсязі ПІІ);

3) доходи від вивезених і ввезених інвестицій як частка доходу від загального обсягу ПІІ в економічному секторі або в країні-донорі загалом (частка доходу від ПІІ в позиції ПІІ);

4) характеристики економічної діяльності міжнародного підприємництва в окремій галузі чи в економіці загалом (частка зарубіжних філіалів і материнських компаній в: створенні доданої вартості; загальному обсязі випуску продукції і формуванні валового фінансового капіталу; частка працівників зарубіжних філіалів і зайнятих в материнській компанії в загальній структурі зайнятих і сукупному фонді оплати праці);

5) частка якісного (високотехнологічного, екологічнобезпечного, енергоощадливого) капіталу в загальному обсязі ПІІ; частка висококапітальних робочих місць в загальній чисельності зайнятих;

6) частка портфельних і неакціонерних іноземних інвестицій в загальному обсязі валових інвестицій;

7) рівень інтернаціоналізації досліджень і розробок в транснаціональних фірмах країни (обсяги витрат на наукові дослідження і дослідницько-конструкторські розробки (НДіДКР), фінансовані з-за кордону; обсяги доданої вартості, випуску продукції; чисельність зайнятих в НДіДКР; частка материнських компаній в дослідженнях і розробках до загальної чисельності дослідників);

8) рівень інтернаціоналізації і поширення технологій в економіці загалом і зокрема в промисловому секторі (вартість технологій, обсяг коштів, отриманих від їх продаж у відношенні до обсягу ВВП і в зіставленні з обсягами витрат на НДіДКР);

9) рівень інтернаціоналізації торгівлі високотехнологічними товарами в країні та її промисловому секторі (частка високотехнологічного промислового експорту зарубіжних філій в загальному обсязі випуску високотехнологічної продукції; частка високотехнологічного експорту (імпорту) у загальному обсязі експорту (імпорту)).

Самостійна робота

Індивідуальне завдання №1.

Порівняння позицій України за індикаторами глобалізації

Зміст завдання

1. Вибрати два індекси з різних груп індикаторів глобалізації (наприклад, індекс технологічної оснащеності та індекс розвитку людського потенціалу).
2. Знайти на офіційних веб-сайтах інформацію про місце України в рейтингу країн за цими індексами.
3. Охарактеризувати ситуацію в Україні за окремими субіндексами та порівняти із сусідніми країнами.
4. Результати дослідження оформити у вигляді аналітичної доповіді (презентації), яку представити під час практичного заняття.

Тестові завдання

1. Який з вказаних чинників процесу глобалізації є економічним?
 - а) концентрація і централізація капіталу
 - б) припинення „холодної” війни
 - в) вплив міжнародних та наддержавних економічних організацій
 - г) послаблення ролі національних традицій
2. Розпад світового господарства на протилежні системи та їх єдиноборство характерні для етапу:
 - а) структурної глобалізації
 - б) в'ялоплинної глобалізації
 - в) повільно-прогресуючої глобалізації
 - г) послідовної глобалізації
3. Який технологічний чинник став основою індустріального розвитку на I етапі глобалізації (1850-1913 рр.)?
 - а) енергія пари
 - б) енергія води
 - в) електрична енергія
 - г) атомна енергія
4. Головним результатом II етапу розвитку глобальної економіки вважається:
 - а) захоплення ринків збуту
 - б) розподіл між країнами доступу до джерел сировини
 - в) трансфер криз у країни світової периферії
 - г) створення міжнародної системи економічної безпеки
5. Економічні зв'язки між державами мали спорадичний характер на етапі:
 - а) в'ялоплинної глобалізації
 - б) повільно-прогресуючої глобалізації
 - в) структурної глобалізації
 - г) послідовної глобалізації

6. Який технологічний чинник став основою індустріального розвитку на II етапі глобалізації (1950-1973 рр.)?
- а) мікроелектроніка
 - б) енергія води
 - в) електрична енергія
 - г) інформація
7. Який з етапів глобалізації характеризується формуванням постіндустріальної цивілізації?
- а) послідовна глобалізація
 - б) в'ялоплинна глобалізація
 - в) повільно-прогресуюча глобалізація
 - г) структурна глобалізація
8. Які галузі промисловості є пріоритетними на II етапі глобалізації (1950-1973 рр.)?
- а) авіакосмічна, телекомунікаційна
 - б) текстильна, металургійна
 - в) сталеливарна, залізничний транспорт
 - г) електротехнічна, хімічна
9. Одним з базових положень неоліберальної моделі глобалізації є:
- а) розподіл світових ресурсів на користь ТНК
 - б) багатополлярний світоустрій
 - в) збереження культурних різноманітностей
 - г) побудова суспільства знань
10. За допомогою якого індикатора глобалізації оцінюється нерівність розподілу доходів населення?
- а) коефіцієнт Джині
 - б) індекс розвитку людського потенціалу
 - в) індекс якості життя
 - г) індекс інформаційного суспільства

Рекомендована література:

1. Глобальна економіка: підручник / за ред. Д. Антонюка, І. Бабець, А. Мокія. – Запоріжжя: ФОП Мокшанов В.В., 2017. – 612 с.
2. Зручний доступ до актуальних даних про позиції України у ключових міжнародних індексах. Загальний перелік рейтингів. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.pravda.com.ua/cdn/graphics/ratings/>
3. Офіційна сторінка Світового банку [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.worldbank.org
4. The Global Competitiveness Index 2019–2020 Rankings. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www3.weforum.org/docs/GCR2019-2020>.
5. Doing Business. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.doingbusiness.org/en/about-us>.
6. KOF Globalization Index - 100 most globalized countries 2019. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.statista.com/statistics/268168/globalization-index-by-country/>.
7. KOF Globalisation Index. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.kof.ethz.ch/en/forecasts-and-indicators/indicators/kof-globalisation-index.html>.
8. Human Development Indices and Indicators: 2020. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://hdr.undp.org/en/2020-update>.
9. Индекс международной безопасности iSi. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pircenter.org/static/international-security-index-isi>.
10. Коэффициент Джини. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://knoema.ru/atlas/topics/Бедность/Неравенство-доходов/Коэффициент-Джини>.

Тема 2. Становлення глобальної економіки та цивілізаційні чинники глобалізації

1. Теоретичні концепції та моделі глобалізації в процесі формування світового господарства.
2. Цивілізаційні концепції та парадигми.
3. Типологізація цивілізацій та їх взаємодія в процесі глобалізації

Семінарське заняття

На сьогоднішній день сформувався три концепції глобалізованого світу (табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Концепції розвитку глобалізованого світу

Концепції	Основні положення
Концепція «зміцнення цивілізацій» С. Гантінгтона	<ul style="list-style-type: none"> - цивілізаційний фактор у міжнародних відносинах буде постійно посилюватися; - найбільш суттєві відмінності між цивілізаціями, основу яких становлять релігії, склалися сторіччями і є сильнішими, ніж відмінності між політичними режимами; - посилюється взаємодія між народами різної цивілізаційної належності, що призведе як до зростання цивілізаційної самосвідомості, так і до розуміння відмінностей між цивілізаціями і спільністю в рамках своєї цивілізації; - зростає роль релігії, причому остання виявляється нерідко вирішальною щодо пояснення цивілізаційних коренів; - культурні відмінності зазнають менших змін, ніж економічні й політичні і, отже, менше сприяють компромісним рішенням; - посилення економічного регіоналізму невід’ємно пов’язане з цивілізаційним чинником – культурно-релігійна схожість лежить в основі багатьох економічних організацій та інтеграційних угруповань.
Геополітична концепція З. Бжезинського	<ul style="list-style-type: none"> - розпад Радянського Союзу призвів до геополітичного вакууму в серцевині Євразії, що є головною причиною конфліктності по периметру всього пострадянського геополітичного простору; - об’єктивна нездатність США забезпечити контроль над ситуацією в регіоні Близького Сходу призводить до появи зони нестабільності, що може охопити частину Південно-Східної Європи, Близький Схід і район Перської затоки, а також південну частину колишнього Радянського Союзу; - ступінь загрози зростає, оскільки існує можливість залучення в конфлікт й інших країн, особливо Китаю (під сумнів ставиться дотримання цією країною режиму нерозповсюдження ядерної зброї); - поновлення імперської політики Росії.
Концепція «світ-системи» І. Валлерстайна	<ul style="list-style-type: none"> - існування сучасної «світ-системи», яка не зводиться до окремих держав і яку об’єднує єдина капіталістична «світ-економіка»; - логіка капіталістичної «світ-економіки» неминуче відтворює розподіл країн світу на «ядро» і «периферію», причому перші завжди перебувають у привілейованому становищі стосовно другої; - держави, що входять до складу ядра капіталістичної «світ-системи», мають можливість функціонувати за рахунок експлуатації периферії. Такий порядок не зміниться ніколи, оскільки він впливає із самої сутності «світ-економіки»; - крім держав, що входять до складу ядра або периферії, існують ще і напівпериферійні держави (наприклад, Росія); - причини майбутніх глобальних конфліктів – виключно економічні; - можуть відновитися прямі напади держав маргіналізованого, бідного і відсталого Півдня на багату Північ, а також загарбницькі війни між самими державами Півдня, і все це може відбуватися із застосуванням ядерної зброї; - нестабільними будуть і відносини всередині самого ядра «світ-системи»; - неминуче об’єднання США і Японії в єдиний блок, а також використання цим блоком Китаю, що має антиєвропейську спрямованість, тоді буде неминучим створення російсько-європейського блоку.

Виділяють шість базових типів глобальних проблем:

1) демографічні проблеми – триваюче зростання чисельності населення з протилежним вектором по різних цивілізаціях;

2) екологічні проблеми – неминуче наближення остаточного виснаження ряду видів мінеральних, водних, лісових ресурсів за умов зростання обсягів забруднення навколишнього середовища і невідворотності настання парникового ефекту, виникнення та розвиток світової екологічної загрози у вигляді неконтрольованої зміни клімату Землі;

3) технологічні проблеми – монопольне оволодіння постіндустріальним способом виробництва невеликою групою розвинутих цивілізацій за умов посилення технологічної відсталості і втрати конкурентоспроможності іншими державами;

4) економічні проблеми – надмірна поляризація багатства, рівня і якості життя цивілізацій;

5) геополітичні проблеми – нав'язування атлантичної версії глобалізму зі сценарієм побудови однополярного світу і всепланетарного диктату з боку західної цивілізації за умов зростаючого опору інших цивілізацій;

6) соціокультурні проблеми – протистояння ладу суспільних цінностей та мультикультурного ладу, що народжується за допомогою використання інформаційних потоків.

Цивілізаційна парадигма – теоретико-методологічна модель, або сукупність філософських, загальнотеоретичних основ науки; система понять і уявлень, які властиві певному періоду розвитку науки, культури, цивілізації) базується на ідеї відокремлення окремих типів і видів цивілізацій, виявленні економічних закономірностей їх зростання, розвитку і занепаду.

Цивілізаційні парадигми цивілізації: загальноісторична, соціокультурна, філософсько-антропологічна, телурократична, економічна, науково-технологічна, таласократична.

За рівнем розвитку і циклічного характеру відрізняють сім видів цивілізацій, які існували протягом дев'яти тисяч років, з визнанням цілісності людської цивілізації при її різноманітності: (1) неолітична (VII-IV тис. до н.е.); (2) східно-рабовласницька (III-перша половина I тис. до н.е.); (3) антична (VI ст. до н.е. - VI ст. н.е.); (4) ранньофеодальна (VII-XIII ст.); (5) доіндустріальна (XIV-XVIII ст.); (6) індустріальна (з 1760-1790 рр. до 1960-1970 рр.); (7) постіндустріальна (з 80-х років XX до початку XXI ст.).

За домінуючими економічними ознаками (вид виробництва; характер праці; вид економічних об'єктів і діяльності) розрізняють: (1) аграрну (сільськогосподарське виробництво; ручна праця; власність на землю); (2) індустріальну (промислове, машинна і автоматизована праця, промислова власність); (3) постіндустріальну (інформаційне, інтелектуальне, об'єкти інтелектуальної власності) цивілізації.

За критеріями аналізу типу розвитку розглядають чотири основні ознаки: (1) спільність основ ментальності; (2) спільність і взаємозалежність історико-політичної долі і економічного розвитку; (3) взаємопереплетення культур; (4) спільні інтереси і завдання пов'язані з перспективою розвитку. За цими ознаками цивілізації поділяються на:

- 1) природну (частина людства, що знаходиться в межах природного циклу і в гармонії з природою);
- 2) східну (Древній Єгипет; індуїстський, буддистський і конфуціанський схід);
- 3) західна (промислово-розвинені країни Заходу, з корінням в Древній Греції, Римі).

Самостійна робота

Опрацювати питання:

1. Роль міжнародних організацій у вирішенні глобальних проблем людства.
2. Ступінь прояву глобальних проблем в Україні та заходи щодо їх подолання.

Тестові завдання

1. До якої групи чинників глобалізації відноситься розпад СРСР?
 - а) політичних
 - б) економічних
 - в) соціально-суспільних
 - г) інституційних

2. Концепція З. Бжезінського ґрунтується на:
 - а) явищі геополітичного вакууму як причині конфліктності на пострадянському просторі
 - б) релігійній основі найбільш істотних відмінностей між цивілізаціями
 - в) економічній природі глобальних конфліктів
 - г) об'єднуючій ролі єдиної капіталістичної „світ-економіки”

3. Одним з основних положень концепції З. Бжезінського є:
 - а) поновлення імперської політики Росії
 - б) релігійна основа найбільш істотних відмінностей між цивілізаціями
 - в) економічна природа глобальних конфліктів
 - г) об'єднуюча роль єдиної капіталістичної „світ-економіки”

4. Одним з основних положень концепції І.Валлерстайна є:
 - а) економічна природа глобальних конфліктів
 - б) релігійна основа найбільш істотних відмінностей між цивілізаціями
 - в) поновлення імперської політики Росії
 - г) геополітичний вакуум внаслідок розпаду СРСР

5. Яка із вказаних загроз є загрозою геополітичного рівня?
 - а) розподіл світу на сфери впливу
 - б) міжнародний тероризм
 - в) конфлікт світових релігій
 - г) міжетнічні конфлікти

6. Одним з основних положень концепції І.Валлерстайна є:
 - а) експлуатація периферійних економік державами, що формують ядро капіталістичної „світ-системи”
 - б) релігійна основа найбільш істотних відмінностей між цивілізаціями
 - в) поновлення імперської політики Росії
 - г) геополітичний вакуум внаслідок розпаду СРСР

7. До позитивних наслідків глобалізації економіки відноситься:
 - а) економія на масштабах виробництва
 - б) висока ймовірність дестабілізації фінансової сфери
 - в) вірогідність деіндустріалізації національних економік
 - г) перехід контролю над економіками окремих країн до ТНК

8. Одним з основних положень концепції С. Хантінгтона є:
- а) цивілізаційний чинник посилення економічного регіоналізму
 - б) поновлення імперської політики Росії
 - в) економічна природа глобальних конфліктів
 - г) геополітичний вакуум внаслідок розпаду СРСР
9. До негативних наслідків глобалізації економіки відноситься:
- а) висока ймовірність дестабілізації фінансової сфери
 - б) поглиблення міжнародного поділу праці
 - в) економія на масштабах виробництва
 - г) забезпечення рівного доступу до зовнішніх фінансових ресурсів
10. Який з вказаних чинників процесу глобалізації є соціально-суспільним?
- а) послаблення ролі національних традицій
 - б) концентрація і централізація капіталу
 - в) припинення „холодної” війни
 - г) вплив міжнародних та наддержавних економічних організацій

Рекомендована література:

1. Глобальна економіка: підручник / за ред. Д.Антонюка, І. Бабець, А.Мокія. – Запоріжжя: ФОП Мокшанов В.В., 2017. – 612 с.
2. Балута І.В. Аналіз діяльності міжнародних неурядових організацій в умовах глобалізації / І.В. Балута // Актуальні проблеми державного управління. – 2017. – № 1. – С. 1 – 6.
3. Роль міжнародних організацій у вирішенні глобальних проблем / С. Ю. Римаренко, М. С. Гринчук // Гілея: науковий вісник. - 2016. - Вип. 112. - С. 300-303. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/.../cgiirbis_64.exe.
4. Харун О.А., Кошівська М.В. Економічна глобалізація як інструмент вирішення глобальних проблем людства. Східна Європа: економіка, бізнес та управління. Вип. 6 (11), 2017. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.easterneurope-ebm.in.ua/journal/11_2017/06.pdf.
5. Продовольча та сільськогосподарська організація ООН (Food and Agriculture Organization, FAO) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.fao.org/home/en/>
6. Доповідь про стан людського розвитку за 2016. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.un.org.ua/ua/informatsiyni-tsentr/news/4089-dopovid-proon-ukraina-zainiala-84-e-mistse-sered-188-krain-svitu>.
7. ООН в Україні Цілі Сталого Розвитку 2016–2030 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.un.org.ua/ua/tsili-rozvytku-tysiacholittia>.
8. Вісім екологічних проблем України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://news.finance.ua/ua/news/-/235280/visim-ekologichnyh-problem-ukrayiny>.
9. Десять українських стартапів, які вирішують глобальні проблеми людства. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukrmir.info/10-ukrayinskih-startapiv-yaki-virishuyut-globalni-problemi-lyudstva/>

Тема 3. Суперечності і дуалізм сучасного етапу глобалізації

1. Причини та прояви дуалізму сучасної глобалізації: позитивні та негативні ефекти.
2. Вплив глобалізації на соціально-економічний розвиток країн.
3. Сучасні конфлікти як заходи глобальних трансформацій.
4. Сучасні світові торговельні війни та їх основні форми.
5. Асиметричні конфлікти та їх особливості.

Семінарське заняття

До системних проблем, обумовлених глобалізацією і потенційно загрозливих для всіх країн, відносяться:

- нерівномірність розподілу переваг від глобалізації для окремих секторів національних економік;
- вірогідність деіндустріалізації національних економік;
- високий рівень вірогідності переходу контролю над економікою окремих країн від суверенних урядів до економічно потужніших суб'єктів глобальної економіки (ТНК, міжнародних організацій);
- можлива дестабілізація фінансової сфери, потенційна мегарегіональна або глобальна нестабільність через посилення взаємозалежності національних економік, внаслідок чого економічні коливання або кризи в одній країні можуть мати мегарегіональні або глобальні наслідки.

Для аналізу практичної реалізації процесів глобалізації чинники її розвитку поділяють на:

- а) економічні (глобалізація виробництва, торгівлі, факторів виробництва);
- б) технологічні (прогрес у транспортній сфері та „скорочення” відстаней); прогрес у сфері телекомунікаційних технологій; збільшення швидкості та зниження вартості передачі інформації; зростання кількості користувачів мережі Інтернет; створення єдиного інформаційного простору);
- в) політичні (розпад СРСР та припинення „холодної війни”, лібералізація зовнішньоекономічних та політичних зв'язків у мегарегіональному вимірі, зокрема в ЄС);
- г) інституційні (посилення ролі міжнародних та наддержавних економічних організацій, стандартизації та централізації (Інкотермз, міжнародні стандарти якості (ISO-9000), загальновизнані західними країнами стандарти бухгалтерського обліку (англ. – «Generally Accepted Accounting Principles» (GAAP)), міжнародні стандарти фінансової звітності (англ. – «International Financial Reporting Standards» (IFRS)) тощо);
- д) соціально-суспільні (уніфікація смаків, звичок, поведінки, послаблення розвитку національних традицій, руйнування патріархальних сімейних зв'язків). Зауважимо, що вкреслені чинники одночасно можуть розглядатися і наслідками глобалізації.

Існують різні класифікації міжнародних конфліктів, але вони переважно базуються на таких поширених та апробованих критеріях, як: засоби, склад сторін-учасників, що приймають участь в конфлікті, географічні масштаби, тривалість.

За засобами конфлікти традиційно поділяються на збройні та незбройні, оскільки використання збройних сил в розв'язанні міжнародних суперечностей визначає найголовніші конфліктні риси.

За географічними масштабами міжнародні конфлікти поділяються в порядку їх поширення на три типи: локальні, регіональні та глобальні.

За складом конфліктуючих сторін міжнародні конфлікти досить чітко розділяються на двосторонні, багатосторонні та коаліційні.

За тривалістю міжнародні конфлікти діляться на короткотривалі (блискавичні), середньотривалі та довготривалі (затяжні).

Економічна (торгова) війна – це сукупність економічних, правових, адміністративних та інших дій, спрямованих проти економічної системи іншого суб'єкта виробничо-господарської діяльності. В залежності від сторони, вона проводиться з ціллю захоплення закордонних ринків (наступальна торгова війна) або попередження торгової «окупації» національної економіки (оборонна торгова війна)

Перед тим як відносини між країнами погіршуються до стану торговельної війни вони проходять декілька стадій суперечливих торговельних відносин, які ідентифікуються набором притаманних їм характеристик.

Розглянемо їх детальніше:

1) суперечлива ситуація у торгівлі - наявне протиріччя та відповідна напруга у відносинах країн. Матеріальних втрат чи погіршення умов у торгівлі поки немає. Це найсприятливіша ситуація для врегулювання відносин;

2) торговельна суперечка - наявна напруга у відносинах, пов'язана із матеріальними втратами, спричиненими заходами, заподіяними одною країною, що погіршують умови торгівлі іншої (або інших). Вона потребує врегулювання;

3) торговельний конфлікт - високий рівень напруги у відносинах, пов'язаний з матеріальними втратами, спричиненими заходами, що заподіяні обома сторонами одна одній. Вона потребує врегулювання;

4) торговельна війна - найвищий ступінь напруги у відносинах між країнами, пов'язаний з використанням інтенсивних заборонних заходів торгової політики, що можуть призвести до великих матеріальних втрат країни, проти якої вони були заподіяні.

Для вирішення суперечок, що виникають у міжнародній торгівлі між сторонами різних держав, найчастіше використовується міжнародний комерційний арбітраж та система СОТ.

Асиметричний конфлікт – це конфлікт, де цілі учасників або засоби їх досягнення якісно проявляються в момент використання «сили» (точніше, переваги) одного з учасників проти «слабкості» іншого.

В процесі асиметричного конфлікту використовуються дії або мислення, що якісно відрізняються від дії або мислення противника з метою максимізації відносних переваг, використання слабких позицій опонента або здобуття більшої свободи дій.

Самостійна робота

Індивідуальне завдання №2

Торговельні війни та їх вплив на систему міжнародних економічних відносин

Зміст завдання:

1. Знайти у засобах масової інформації три приклади ведення торговельної війни, охарактеризувати причини конфліктів та способи їх вирішення.
2. Проаналізувати вибрані ситуації з точки зору їх впливу на систему міжнародних економічних відносин. Окреслити наслідки для економік країн-учасниць конфліктів.
3. Завдання виконати у вигляді презентації (10 слайдів).
4. Посилання на джерела інформації - обов'язкові.

Тестові завдання

1. Який вид асиметрії характерний для конфліктів з протилежною зацікавленістю сторін у швидкості протікання і розв'язання конфлікту?
 - а) асиметрія часу
 - б) асиметрія інтересів
 - в) нормативна асиметрія моралі
 - г) асиметрія організаційних рівнів
2. Який вид асиметрії характерний для конфліктів, у яких сторони із різними релігійними системами використовують різні стратегії?
 - а) нормативна асиметрія моралі
 - б) асиметрія інтересів
 - в) асиметрія організаційних рівнів
 - г) асиметрія часу
3. Сутність явища «голландська хвороба» як загрози зовнішньоекономічній безпеці полягає у:
 - а) деформації структури експорту та виробництва
 - б) деіндустріалізації національних економік під впливом зовнішніх шоків
 - в) банкрутстві місцевого бізнесу
 - г) надмірній відкритості внутрішнього ринку
4. Конфлікт, в якому цілі учасників та засоби їх досягнення є якісно різними, називається:
 - а) асиметричним
 - б) позиційним
 - в) маневреним
 - г) затяжним
5. До основних причин виникнення торговельних воєн між Росією та іншими країнами відноситься:
 - а) зловживання фітосанітарними нормами
 - б) порушення режиму найбільшого сприяння
 - в) штучне завищення курсу рубля
 - г) нав'язування власних стандартів
6. До основних причин виникнення торговельних воєн між США та ЄС відноситься:
 - а) протекціонізм
 - б) штучне завищення курсу євро
 - в) нелегальний експорт
 - г) зловживання фітосанітарними нормами
7. Явище гострої залежності економіки та бюджету від експорту одного-двох різновидів сировини, який забезпечує основну частку доходів держави, називається:
 - а) «голландською хворобою»
 - б) лібералізацією торгівлі
 - в) диверсифікацією експорту
 - г) протекціонізмом
8. Які види міжнародних конфліктів виділяють за тривалістю?
 - а) блискавичні, середньотривалі, затяжні
 - б) позиційні, маневрені
 - в) багатосторонні, коаліційні
 - г) дипломатичні, економічні, культурні

9. Які види міжнародних конфліктів виділяють за складом конфліктуючих сторін?

- а) двосторонні, багатосторонні, коаліційні
- б) локальні, регіональні, глобальні
- в) дипломатичні, економічні, культурні
- г) блискавичні, середньотривалі, затяжні

10. Які види міжнародних конфліктів виділяють за географічними масштабами?

- а) локальні, регіональні, глобальні
- б) двосторонні, багатосторонні, коаліційні
- в) дипломатичні, економічні, культурні
- г) блискавичні, середньотривалі, затяжні

Рекомендована література:

1. Глобальна економіка: підручник / за ред. Д.Антонюка, І. Бабець, А.Мокія. – Запоріжжя: ФОП Мокшанов В.В., 2017. – 612 с.
2. Глобальна економіка: Навчальний посібник / Н.М. Вдовенко, Л.В. Богач, В.Л. Гераймович, К.С. Кваша, М.М. Павленко. – К. : НУБіП України, 2017. – 319 с.
3. Офіційна веб-сторінка Міжнародного валютного фонду. URL: <http://www.imf.org.ua>.
4. UNDP Human Development Report. – 2006. – New York, 2007. – UNO. – 198 p.
5. Хантингтон С. Столкновение цивилизаций. С-П. : ООО „Издательство АСТ”, 2003. 603 с.
6. Сучасні теорії і концептуальні основи міжнародних відносин. URL: <http://www.ruthenia.info/txt/drgluck/irteo /9T3.html>]
7. Перепелиця Г. М. Конфлікти в посткомуністичній Європі : Монографія. – К.: НІСД, 2003. – 432 с.– ISBN 966-554-064-5
8. Локальні та регіональні конфлікти: загроза миру. – К. : Т-во „Знання” України, 2007. – 20 с. – ISBN 9789666182466
9. Захаренко А.М. Аналіз ефективності міжнародного посередництва в арабо-ізраїльському конфлікті на сучасному етапі: досвід для України / А. М. Захаренко // Стратегічні пріоритети. – К.: НІСД. – 2008. – 3 (8). – С.240-249.

Тема 4. Формування міжнародної політики держав в умовах глобалізації

1. Глобальні фактори спрямування суспільного розвитку.
2. Трансформація ролі держави в глобальній економіці.
3. Економічні стратегії держави в умовах глобалізації.

Семінарське заняття

У XXI сторіччі спрямування суспільного розвитку визначається впливом глобальних факторів які зазнають перманентної трансформації – глобальні загрози, глобальні ризики, глобальні проблеми, глобальні виклики, глобальні тенденції та глобальні суб'єкти.

Глобальні загрози – небезпечні процеси, явища, ситуації, які шкодять або можуть заподіяти шкоду здоров'ю, безпеці, добробуту, життю усього людства і потребують усунення.

Глобальний ризик – це невизначена подія або умова, яка, якщо вона має місце, може викликати значний негативний вплив для кількох країн або галузей протягом найближчих 10 років. За останні три роки п'ятірку найбільших глобальних ризиків відносять: зміни клімату (потепління), зброя масового

ураження, водні катаклізми, великомасштабна неконтрольована міграція та цінові шоки пов'язані із ціною на енергоносії (зниження або підвищення ціни).

Глобальні ризики та загрози призводять до виникнення глобальних проблем суспільного розвитку.

Глобальні проблеми – це ті явища, питання, ситуації, які: не зовсім зрозумілі, цікаві, актуальні, створюють складності або загрози, потребують розв'язання та врегулювання, а також не мають уніфікованих методик вирішення у світовому масштабі.

До наявних глобальних проблем суспільного розвитку насамперед необхідно віднести: обмеженість знань про світобудову, витоки цивілізації, призначення і роль людини; відсутність дійових механізмів прогресивного розвитку людства; неможливість запобігання дисбалансам у демографічних, економічних, соціальних і управлінських процесах, які призводять до конфліктів і війн; негативний техногенний вплив на середовище системи людської життєдіяльності; нестача ресурсів; необхідність опанування і задіяння нових технологій.

Глобальні виклики. Глобальна проблематика суспільного розвитку породжує формування глобальних викликів. Виклики – це стратегічні орієнтири, яких, з одного боку, вимушено, а з іншого – за власним бажанням хоче досягти та отримати людство; це – вимоги, сигнали, заклики та спонукання щодо здійснення певних заходів у сфері виробництва, розподілу, обміну та споживання у загальносвітових масштабах, що зумовлюють трансформаційні зміни.

Глобальні загрози, ризики, проблеми та виклики суспільного розвитку зумовлюють формування та розгортання глобальних тенденцій.

Глобальна тенденція як напрям суспільного розвитку є тривалим процесом і основними сучасними глобальними тенденціями є: інтернаціоналізація, соціалізація, інтеграція, дезінтеграція, урбанізація, регіоналізація, гомогенізація, транснаціоналізація, вертикально-інтегрована корпоратизація, тінізація, диференціація, поляризація, конфронтація, маргіналізація, фрагментація державної діяльності, загострення конкуренції, активізація інноваційної та інвестиційної діяльності, стратифікація суспільства, поглиблення міжнародного поділу праці у напрямках спеціалізації та кооперування виробництва, концентрація управління тощо.

Глобальні суб'єкти (актори): міжнародні організації, держави-лідери, регіональні економічні та фінансові організації, потужні ТНК, інституціональні інвестори (пенсійні та інвестиційні фонди, страхові компанії), великі міста, відомі особистості (найзаможніші власники, ієрархи релігійних конфесій, члени королівських родин, топ-менеджери великих компаній, впливові політики, провідні науковці, кримінальні авторитети, керівники орденів і товариств, а також відомі спортсмени, артисти, митці й інші особи, які мають багато влади у своїх руках та впливають на світовий розвиток).

Одним з найголовніших завдань економічної політики держави в умовах глобалізації стає створення сприятливих умов для підвищення **конкурентних переваг** національної економіки.

Стратегії **розвинутих держав** спираються на неоліберальні тенденції економічної політики. Держава повинна створювати умови для ефективного

функціонування ринку, що зокрема, включає систему гарантії прав власності і обов'язкового виконання контрактів.

Основні завдання стратегій розвинутих держав можна згрупувати за трьома напрямками:

1) створення загальних передумов для економічного зростання й ефективного господарювання;

2) задоволення потреб суспільства, які не спроможний задовольнити ринок;

3) ослаблення негативних наслідків стихії ринкових сил.

Ці завдання вирішуються застосуванням комплексу заходів, що становлять її основні функції:

- законодавча і правоохоронна діяльність щодо захисту приватної власності й підприємництва;

- виробництво суспільних благ, неподільних при споживанні (оборона, будівництво шляхів, каналізація й водопостачання тощо);

- розвиток системи освіти, науки, культури, охорони здоров'я;

- захист навколишнього середовища;

- забезпечення умов для безперервної ринкової конкуренції, регулювання діяльності природних монополій (енергетика, транспорт, зв'язок та ін.);

- соціальні витрати;

- антиінфляційне й антициклічне регулювання.

Стратегії економічного розвитку **країн, що розвиваються**, розробляються також в умовах глобалізації, але їхні цілі дещо інші. Більшість країн цього типу значно відстає в економічному розвитку, тому вони не мають часу для тривалої природної еволюції економічних структур, що відповідали б сучасним стандартам розвинутих країн. У таких умовах роль держави в регулюванні економічних процесів повинна бути істотно вищою.

Можна виокремити три основні проблеми, що виникають при розробленні стратегій економічного розвитку країн з перехідною економікою в умовах глобалізації:

- структурна перебудова економіки;

- визначення оптимального режиму відкритості економіки в зовнішній простір;

- оптимізація відносин з міжнародними економічними організаціями.

Одним з першочергових і найскладніших завдань є **галузева й технологічна перебудова економіки** відповідно до науково-технічного прогресу й особливостей поширення глобалізації в економічній сфері. Оскільки однією з головних характеристик глобалізації є безпрецедентне поширення інформаційних технологій, то саме на цій проблемі й на стимулюванні впровадження новітніх досягнень науки й техніки у виробництво повинна бути зосереджена увага урядових структур.

Самостійна робота

Індивідуальне завдання №3

Наслідки глобалізації для соціально-економічного розвитку країн

Зміст завдання

1. Завдання виконується індивідуально кожним студентом у формі аналітичної доповіді (до 5-ти сторінок тексту).
2. Кожен студент обирає країну світу, для якої проводить аналіз динаміки основних показників соціально-економічного розвитку за 10-15 років.
3. На основі результатів аналізу обґрунтовується перелік позитивних та негативних наслідків глобалізації для обраної країни.
4. Наприкінці завдання подається список літературних джерел, а в тексті завдання – обов'язкові посилання на літературу.
5. Завдання захищається під час практичного заняття.

Рекомендована література

1. Міжнародні стратегії економічного розвитку: Навч. посібник. / За ред. Козака Ю.Г., Єханурова Ю.І., Ковалевського В.В.- К.: ЦНЛ, 2005.
2. Белл Д., Иноземцев В.Л. Эпоха разобщенности: Размышления о мире XXI века. – М.: Центр исследований постиндустриального общества, 2007. – 304 с.
3. Бауман З. Глобалізація. Наслідки для людини і суспільства / З.Бауман / Пер. з англ. І.Андрущенка; за наук. ред. М.Винницького. – К.: Києво-Могилянська академія, 2008. – 109 с.
4. Глобалізація і безпека розвитку: монографія / О.Г.Білорус, Д.Г.Лук'яненко та ін.; Керівник авт. колективу і наук. ред. О.Г.Білорус. – К.: КНЕУ, 2002. – 789 с.
5. Інституціональна парадигма цивілізаційного розвитку: монографія / за заг. ред. А.Ткача. – Запоріжжя: ГУ ЗІДМу, 2007. – Кн. 1: Інституціональні передумови соціально-економічного розвитку / А. Ткач, В.Ільїн, Т.Ткач, Т.Баль-Вожняк, М.Вожняк та ін. – 276 с.
6. Сиденко В.Р. Глобализация – европейская интеграция – экономическое развитие: украинская модель: В 2-х томах. – К.: Феникс, 2008. Сиденко В.Р. Том 1. Глобализация и экономическое развитие. – К.: Феникс, 2008. – 376 с.
7. Лист Ф. «Национальная система политической экономии». Граф С.Ю. Витте. «По поводу национализма. Национальная экономия и Фридрих Лист». Д.И.Менделеев. «Толковый тариф. Или Исследование о развитии промышленности России в связи с ее общим таможенным тарифом 1891 года». / Составление и предисловие В.А.Фадеева. – М.: Европа, 2005. – 345 с.
8. Бхагвати Дж. В защиту глобализации / Дж. Бхагвати / Пер. с англ. Под ред. В.Л.Иноземцева. – М.: Ладомир, 2005. – 448 с.

Тема 5. Варіативність сучасних макроекономічних політик. Динамічна рівновага й структурна збалансованість економіки

1. Динамічна рівновага й циклічний розвиток економіки: теорія, основні поняття й принципи.
2. Основні принципи і методи державного регулювання економічної трансформації.
3. Національне багатство як основа економічного розвитку

Семінарське заняття

Економічна рівновага - категорія економічної динаміки, як інтегрованої системи процесів економічної динаміки, економічного росту й розвитку. На сучасному етапі розвитку, суттю якого є глобальна трансформація від індустріальної до постіндустріальної економіки, підстав говорити про економічну рівновагу або збалансованість у рамках світової економіки (глобальна економічна рівновага) ще немає.

У сучасній економічній теорії під економічною рівновагою розуміють такий стан економіки, при якому досягається стала рівновага й стала взаємна збалансованість основних структур, таких як виробництво й споживання, попит та пропозиція й інших.

Одним з важливих законів ринкової економіки є закон об'єктивної обумовленості досягнення економічної рівноваги в умовах динамічних трансформацій структури господарства, зміни характеру й рівня розвитку суспільного поділу праці й виробництва, його диференціації й інтеграції. Взаємозалежність між суспільним поділом праці, інтеграцією виробництва й споживання, з однієї сторони, і економічною рівновагою, з іншої, полягає в тому, що досягнення рівноваги є важливою передумовою подальшого розвитку й вдосконалення макроструктури суспільного виробництва.

Суть сучасного державного регулювання полягає в застосуванні переважно економічних методів. Роль централізованих адміністративних методів зменшується. Зростає роль макроекономічної стратегії й політики. Головна мета державного регулювання полягає в забезпеченні умов для сталого, безперервного процесу відтворення національного господарства як єдиного цілого, інтегрованої системи, і досягнення на цій основі росту економічної ефективності на макрорівні й міжнародній конкурентоспроможності, економічній безпеці розвитку.

Для успішної трансформації тоталітарних економічних систем у ринкові необхідно послідовно реалізувати такі стратегічні напрями розвитку:

- а) роздержавлення економіки;
- б) реальну ліквідацію системи державного монополістичного соціалізму шляхом відродження таких конкуруючих форм власності на засоби виробництва, як приватна, кооперативна, колективна, акціонерна, індивідуальна.

Ринкова економіка, у порівнянні з іншими системами економічної організації, виявилася найбільш гнучкою й ефективною Її природною протилежністю є централізовано планована економічна система, що без сумнівів, показала себе менш ефективною, ніж ринкова.

Перехід від переважно адміністративних методів управління економікою до ринкових, від директивного планування до непрямого регулювання вимагає кардинального реформування як підходів до прогнозування економічної ситуації, так і методів розробки й реалізації державних програм. По суті це означає перехід до системи індикативного планування, яке давно довело свою ефективність у якості одного із засобів макрорегулювання в багатьох країнах світу.

Індикативні плани - це державні програми, що орієнтують і мобілізують окремі ланки економічної структури на їхнє виконання в загальнонаціональних інтересах. Загальна мета індикативного планування - розробка стратегії розвитку економіки країни й методів її реалізації для підвищення життєвого рівня населення за рахунок високих темпів економічного росту, збалансованого розвитку економіки, раціонального використання ресурсів.

Як індикатори соціально-економічного розвитку використовуються показники, що характеризують динаміку, структуру й ефективність економіки в цілому й окремих її сегментів. За післявоєнний період на Заході освоєно кілька

видів економіко-математичних моделей, що включають параметри становища фінансів, грошового обігу, ринку товарів і цінних паперів, руху цін, зайнятості, рівня життя, темпів інфляції, зовнішньоекономічних зв'язків і т.д. Взаємопов'язана й збалансована система цих показників (індикаторів) і покликана давати картину економічної політики держави.

Національне багатство є одним з найбільш важливих показників економічної могутності країни. Національне багатство - сукупність матеріальних благ, які має на певний момент суспільство і які створені працею людей за весь попередній період його розвитку.

У системі національних рахунків національне багатство визначається як сума чистого власного капіталу всіх суб'єктів господарювання, тобто в нього включаються, крім матеріальних ресурсів, фінансові активи, невиробничі матеріальні активи (авторські права, ліцензії, і т.д.), але віднімаються фінансові зобов'язання. Національне багатство - сукупність матеріальних благ, які має на певний момент суспільство і які створені працею людей за весь попередній період його розвитку.

У системі національних рахунків національне багатство визначається як сума чистого власного капіталу всіх суб'єктів господарювання, тобто в нього включаються, крім матеріальних ресурсів, фінансові активи, невиробничі матеріальні активи (авторські права, ліцензії, і т.д.), але віднімаються фінансові зобов'язання.

Самостійна робота

Індивідуальне завдання №4.

Прямі іноземні інвестиції як чинник структурних трансформацій в Україні

Зміст завдання

1. Проаналізувати основні тенденції інвестування економіки України: обсяги ПІІ в Україну та з України та чистий приплив ПІІ в Україну (за останні 10 років); структуру ПІІ (географічну та галузеву);
2. Проілюструвати за допомогою динаміки показників інвестування та пов'язаних з ними показників кризові явища в економіці України та їх взаємозв'язок з глобальними чинниками;
3. Побудувати прогноз основних структурних показників ПІІ та обґрунтувати заходи щодо покращення інвестиційного клімату в Україні.
4. Завдання виконується індивідуально кожним студентом у формі аналітичної доповіді.

Тестові завдання

1. Стан економіки, при якому досягається стала взаємна збалансованість виробництва й споживання, попиту та пропозиції, називається:
 - а) економічною рівновагою
 - б) сталим розвитком
 - в) структурною трансформацією
 - г) циклічним розвитком
2. Економічна рівновага є:
 - а) динамічною
 - б) статичною
 - в) абсолютною
 - г) суб'єктивною

3. Який фактор виробництва стає чинником сучасних модифікацій структури попиту?
- а) інтелектуальні ресурси
 - б) природні ресурси
 - в) глобальне потепління
 - г) чисельність населення
4. Ускладнення структурно-циклічних трансформацій сучасних економічних систем характеризується становленням ринку:
- а) інформаційних технологій
 - б) аграрної продукції
 - в) електротехніки
 - г) фармацевтичних препаратів
5. Використання якого інструменту макроекономічного регулювання було передбачено в межах реалізації “нового економічного курсу” в США згідно концепції Дж. Кейнса?
- а) процентні ставки на кредит
 - б) приватизація державного майна
 - в) грошова реформа
 - г) девальвація національної грошової одиниці
6. Проблема трансформації системи державного регулювання економіки країн пострадянського простору обумовлена домінуванням:
- а) державної власності
 - б) приватної власності
 - в) акціонерної власності
 - г) кооперативної власності
7. Основою успішної трансформації тоталітарних економічних систем у ринкові є:
- а) приватизація державного майна
 - б) грошова реформа
 - в) девальвація національної грошової одиниці
 - г) субсидювання виробників
8. Державна програма, що орієнтує та мобілізує окремі ланки економічної структури на їхнє виконання для досягнення загальнонаціональних інтересів, - називається:
- а) індикативним планом
 - б) виробничим планом
 - в) бюджетним планом
 - г) макроекономічним планом
9. Основним інструментом індикативного планування є:
- а) економіко-математичне моделювання
 - б) збалансування державного бюджету
 - в) аналіз річних соціально-економічних показників
 - г) формування системи індикаторів
10. Який принцип індикативного планування забезпечується поєднанням довгострокових, середньострокових і поточних планів, періодичним уточненням планів залежно від ступеня фактичної їх реалізації?
- а) принцип безперервності планування
 - б) принцип наукової обґрунтованості
 - в) принцип комплексності
 - г) принцип нормативності

Рекомендована література:

1. Глобальна економіка: підручник / за ред. Д.Антонюка, І. Бабець, А.Мокія. – Запоріжжя: ФОП Мокшанов В.В., 2017. – 612 с.
2. Глобальна економіка : навч. посіб. для студентів зі спеціальностей «Економіка», «Маркетинг», «Облік і оподаткування» / за редакцією проф. С. І. Архієреєва. – Харків : Видавництво Іванченка І. С., 2018. – 192 с. URL: http://repository.kpi.kharkov.ua/bitstream/KhPI-Press/36793/1/Book_2018_Arkhiereiev_Globalna_ekonomika.pdf
3. Глобальна економіка: Навчальний посібник / Н.М. Вдовенко, Л.В. Богач, В.Л. Гераймович, К.С. Кваша, М.М. Павленко. – К. : НУБіП України, 2017. – 319 с. https://nubip.edu.ua/sites/default/files/u204/posibnik_gl.ek_.pdf.
4. Глобальна економіка: навчальний посібник / Т.В. Шталь, Ю.Б. Доброскок, О.О. Тищенко, Н.В. Проскурніна, Ю.О. Світлична – Харків: Видавництво «Форт», 2016. – 358 с.
5. Офіційна сторінка Світового банку. URL: www.worldbank.org
6. Офіційна веб-сторінка Світової організації торгівлі. URL: www.wto.org.ua.
7. Офіційний сайт “International trade center”. URL: <http://www.trademap.org>.
8. Міжнародні стратегії економічного розвитку: Навч. посібник. / За ред. Козака Ю.Г., Єханурова Ю.І., Ковалевського В.В.- К.: ЦНЛ, 2005.
9. Глобалізація і безпека розвитку: монографія / О.Г.Білорус, Д.Г.Лук'яненко та ін.; Керівник авт. колективу і наук. ред. О.Г.Білорус. – К.: КНЕУ, 2002. – 789 с.
10. Інституціональна парадигма цивілізаційного розвитку: монографія / за заг. ред. А.Ткача. – Запоріжжя: ГУ ЗІДМу, 2007. – Кн. 1: Інституціональні передумови соціально-економічного розвитку / А. Ткач, В.Ільїн, Т.Ткач, Т.Баль-Вожняк, М.Вожняк та ін. – 276 с.
11. Сиденко В.Р. Глобалізація – європейська інтеграція – економічне розвиток: українська модель: В 2-х томах. – К.: Фенікс, 2008. Сиденко В.Р. Том 1. Глобалізація и економічне розвиток. – К.: Фенікс, 2008. – 376 с.

Тема 6. Варіативність сучасних макроекономічних політик. Типи і інструментарій державної промислової політики в період ринкової трансформації

1. Сутність промислової політики держави та її види.
2. Антимонопольна політика держави.
3. Антидемпінгова політика.
4. ТНК і сучасна антитрестовська політика.

Семінарське заняття

Оптимальне сполучення ліберальних і державних підходів до стимулювання індустріального розвитку - важлива умова дієвості промислової політики в період ринкової трансформації економіки.

Практика виробила два основних *типи державної промполітики* - загальносистемний і селективний.

Загальносистемна промислова політика спрямована на створення загальних правових, інституціональних і економічних умов, максимально сприятливих економічному розвитку країни. Вона діє як би по горизонталі. Її заходи не мають якого-небудь виборчого призначення (чіткої націленості на галузь, корпорацію, регіон), а поширюють свій вплив більш-менш рівномірно на всі суб'єкти ринку, формують економічне й інституціональне, організаційне й правове середовище їхньої життєдіяльності. Загальносистемна промполітика - переважно макроекономічна.

Селективна промислова політика та її інструменти цілеспрямовано впливають на певні групи суб'єктів ринку (підприємства, види виробництва, галузі, регіони), а також певні види діяльності (підготовка кадрів, нарощування інформаційного й науково-дослідного потенціалів і т.д.). Її дія поширюється як би по вертикалі (із центра по щаблях народногосподарської ієрархії аж до первинної ланки виробництва - підприємства). У цьому значенні вона теж має переважно макроекономічний характер.

Основні критерії селективної державної підтримки:

- Наявність і надійні перспективи росту платоспроможного попиту (внутрішнього й зовнішнього) на певні види продукції й послуг.
- Наявність конкурентних переваг того або іншого виду виробництва
- Достатня рентабельність обраного об'єкта держпідтримки, що забезпечує самофінансування його розширеного відтворення й поліпшення якісних параметрів виробничої бази, застосовуваних технологій і самого кінцевого продукту.

- Можливий більш мультиплікативний вплив розвитку обраного типу виробництва на все народне господарство як сили, що витягає із кризових провалів інші типи виробництв.

- Відсутність або мінімум інфляційних наслідків держпідтримки підприємств.

Методи промислової політики доцільно класифікувати за змістом й одночасно за характером впливу на об'єкт:

- Інформаційні методи.
- Методи макроекономічного регулювання.
- Ресурсні (витратні) методи.
- Інституціональні методи.

Антимонополярна політика держави - економічна політика держави, яка спирається на антитрестовське законодавство й законодавство про припинення несумлінної конкуренції. Антимонополярна політика спрямована на розвиток конкуренції, створення умов, які перешкоджають монополістичній діяльності учасників ринкових відносин і створенню монополій на ринку.

Антимонополярне законодавство - комплекс правових актів у країнах з ринковою економікою, спрямованих на підтримку конкурентного середовища, протидія монополізму й несумлінній конкуренції.

Антимонополярне регулювання - комплекс економічних, адміністративних і законодавчих заходів, які здійснюються державою й спрямовані на те, щоб забезпечити умови для ринкової конкуренції й не допустити надмірної монополізації ринку, що загрожує нормальному функціонуванню ринкового механізму. Воно включає регулювання рівня концентрації й монополізації виробництва, стратегії й тактики підприємств, зовнішньоекономічної діяльності, цінового й податкового регулювання.

Цілі антимонополярного регулювання:

- Досягнення ефективного функціонування ринків
- Розвиток конкуренції
- Припинення монополістичної діяльності
- Підтримка конкурентного середовища
- Перешкоджання створенню монополярних структур.

Виділяють три рівні, на яких антимонопольне законодавство протидіє розвитку вільної торгівлі.

По-перше, національний рівень. Більшість країн світу має антимонопольне законодавство, і такий специфічний саме для міжнародної торгівлі його прояв, як антидемпінгове законодавство. Для розвинутих країн основною тенденцією є деяке зм'якшення цих норм у межах широких пакетів реформ. У посткомуністичних країнах спостерігається протилежна тенденція - прийняття такого законодавства там, де його до цього не було.

По-друге, рівень двосторонніх відносин "країна-країна". Держави домовляються про "поступки" у зм'якшенні законодавчого режиму саме один для одного. Важливою тенденцією в цій області стає створення зон взаємної відмови від антидемпінгового законодавства.

По-третє, рівень багатосторонніх відносин ("країна-організація"). На цьому рівні найбільш характерна діяльність з уніфікації правил антимонопольної політики й антидемпінгового законодавства.

Антидемпінгові заходи є спеціальним "міжнародним" видом антимонопольного законодавства й формально спрямовані на збереження й підтримку справедливих конкурентних умов у міжнародній торгівлі. За спрощеним розрахунком величина демпінгу визначається як різниця між нормальною вартістю та скоригованою експортною ціною. Нормальна вартість дорівнює різниці середньої ціни на одиницю продукції та торговельними витратами. Скоригована експортна ціна розраховується як різниця експортної ціни на одиницю продукції та торговельних витрат. За спрощеним розрахунком маржа шкоди розраховується у відсотках шляхом ділення суми заниження ціни на експортну ціну товару.

Під поняттям "демпінгова маржа" слід розуміти, суму, на яку нормальна вартість перевищує експортну ціну. На підставі дослідження нормальної вартості і експортної ціни компетентні органи країни-імпорту визначають величину демпінгової маржі. Якщо вона є позитивною та перевищує два відсотки, ці органи роблять визначення про наявність демпінгу. У випадках, коли величина цієї маржі є негативною, ними готується визначення, що демпінг відсутній. А якщо величина демпінгової маржі нижча двох відсотків, ці органи роблять визначення про незначну величину маржі.

Світова практика, досвід найбільш розвинутих країн довели об'єктивну необхідність державного втручання в процеси конкуренції, боротьби з практикою несумлінної конкуренції.

У багатьох країнах створені й успішно діють відповідні системи. У США - антитрестовське управління Міністерства юстиції й Федеральна комісія з торгівлі; у Японії - Комісія зі справедливих угод; у Франції - Рада з питань конкуренції. У деяких країнах Східної Європи, у тому числі й в Україні, створені антимонопольні комітети. Західні країни акумулювали великий досвід антимонопольної боротьби, боротьби проти тіньових угод, проти порушення правил економічної конкурентної боротьби.

Монопольні об'єднання трансформували виробничу систему на принципах концентрації виробництва й капіталу, міжгалузевої інтеграції виробництва. Трансформація одногалузевих монополій у багатогалузеві відбувалася шляхом диверсифікованості їхньої діяльності, у результаті чого

виникли сучасні форми монополістичних об'єднань - концерни, що поступово монополізували не тільки виробництво, але й ринки.

Державам Заходу вдалося в межах їхніх національних економік трансформувати систему монополії у систему олігополії, яка виявляється в наявності не одного, а декількох конкуруючих монополістичних об'єднань.

Співіснування олігополії й конкуренції - важлива закономірність сучасного розвитку ринкової економічної системи. Щодо зрушень у системі конкуренції, то перехід до олігополії привів до появи нової форми внутрішньогалузевої конкуренції - нецінової. Розгортання НТР, починаючи з 50-х років ХХ ст., різко підсилило конкуренцію. Основними методами нецінової конкуренції стали швидке відновлення продукції, сервіс покупців.

Самостійна робота

Індивідуальне завдання №5

Вплив діяльності ТНК на соціально-економічний розвиток України

Зміст завдання:

1. Завдання виконується індивідуально кожним здобувачем у формі аналітичної доповіді (до 5-ти сторінок тексту).
2. Визначити ТНК, які працюють в Україні. Обрати одну корпорацію для дослідження.
3. Проаналізувати результати діяльності ТНК за даними, які подаються на офіційному сайті корпорації. Визначити частку виробництва ТНК у загальному виробництві галузі. Оцінити обсяг сплачених податків.
4. Зробити висновки про соціальні ефекти діяльності ТНК.

Тестові завдання

1. Який тип державної промислової політики передбачає застосування заходів податкового, грошово-кредитного, митного регулювання?
 - а) загальносистемний
 - б) селективний
 - в) антимонопольний
 - г) фіскальний
2. Який тип державної промислової політики стосується підтримки окремих галузей чи конкретних народногосподарських об'єктів?
 - а) селективний
 - б) загальносистемний
 - в) антимонопольний
 - г) фіскальний
3. За яким вектором здійснюється селективна промислова політика держави?
 - а) від центральних органів влади до підприємств
 - б) від підприємства базової галузі до підприємств суміжних галузей
 - в) від підприємства до органів виконавчої влади
 - г) від галузі промисловості до місцевих органів влади
4. Загальносистемна промислова політика держави переважно реалізується на:
 - а) макrorівні
 - б) мікрорівні
 - в) мегарівні
 - г) мезорівні

5. До якої групи методів державної промислової політики відносяться адресні субсидії, кредити?
- а) ресурсних
 - б) інституціональних
 - в) інформаційних
 - г) макроекономічних
6. До якої групи методів державної промислової політики відносяться квоти, ліцензії, стандарти?
- а) інституціональних
 - б) ресурсних
 - в) інформаційних
 - г) макроекономічних
7. Антимонопольні заходи держави спрямовані на:
- а) протидію великим національним компаніям
 - б) протидію іноземним компаніям
 - в) підтримку іноземних інвесторів
 - г) захист транснаціональних корпорацій
8. На якому рівні антимонопольне законодавство регулює торговельні відносини через створення зон взаємної відмови від антидемпінгового законодавства?
- а) на рівні двосторонніх відносин «країна-країна»
 - б) на національному рівні
 - в) на рівні відносин «країна-організація»
 - г) на рівні відносин «підприємство-організація»
9. Який інструмент належить до спеціальних “міжнародних” заходів антимонопольного законодавства й спрямований на забезпечення справедливих конкурентних умов у міжнародній торгівлі?
- а) антидемпінгове мито
 - б) експортна квота
 - в) акцизний збір
 - г) сертифікаційні вимоги
10. Органом, що приймає рішення про порушення антидемпінгового розслідування та застосування антидемпінгових заходів в Україні є:
- а) Міжвідомча комісія з міжнародної торгівлі
 - б) Міністерство фінансів України
 - в) Державна аудиторська служба України
 - г) Національна поліція України

Рекомендована література:

1. Глобальна економіка: підручник / за ред. Д.Антонюка, І. Бабець, А.Мокія. – Запоріжжя: ФОП Мокшанов В.В., 2017. – 612 с.
2. Глобальна економіка : навч. посіб. для студентів зі спеціальностей «Економіка», «Маркетинг», «Облік і оподаткування» / за редакцією проф. С. І. Архієреєва. – Харків : Видавництво Іванченка І. С., 2018. – 192 с. URL: http://repository.kpi.kharkov.ua/bitstream/KhPI-Press/36793/1/Book_2018_Arkhiereiev_Globalna_ekonomika.pdf
3. Глобалізація і безпека розвитку: монографія / О.Г.Білорус, Д.Г.Лук'яненко та ін.; Керівник авт. колективу і наук. ред. О.Г.Білорус. – К.: КНЕУ, 2002. – 789 с.

4. Інституціональна парадигма цивілізаційного розвитку: монографія / за заг. ред. А.Ткача. – Запоріжжя: ГУ ЗІДМу, 2007. – Кн. 1: Інституціональні передумови соціально-економічного розвитку / А. Ткач, В.Ільїн, Т.Ткач, Т.Баль-Вожняк, М.Вожняк та ін. – 276 с.

5. Татаренко Н.О., Лук'яненко Д.Г., Поручник А.М. та ін. Управління міжнародною конкурентоспроможністю в умовах глобалізації економічного розвитку: Монографія: У 2 т. – Т.1 / За заг. Ред. Лук'яненко Д.Г., Поручника А.М. – К.: КНЕУ, 2006.

6. Бережнюк І.Г. Митне регулювання України: національні та міжнародні аспекти : монографія. Дніпропетровськ: Академія митної служби України, 2009

Тема 7. Міжнародна координація економічних політик

1. Система міжнародного регулювання світової економіки.
2. Економічні структури ООН як регулятори міжнародних економічних відносин.
3. Регулювальна роль Світової організації торгівлі.
4. Організація економічного співробітництва й розвитку (ОЕСР) та консультативні групи держав як регулятори міжнародних економічних відносин.

Семінарське заняття

Формування цілісної системи міжнародних організацій розпочалося приблизно в середині XIX ст. і включає такі **основні етапи розвитку**:

I етап (середина XIX ст. – середина 40-х років XX ст.) – становлення системи міжнародних організацій;

II етап (середина 40-х– кінець 50-х років XX ст.) – формування системи Об'єднаних Націй;

III етап (кінець 50-х – кінець 80-х – років XX ст.) – активізація процесу утворення й поширення міжнародних регіональних організацій;

IV етап (з початку 90-х – років) – відновлення єдиної системи міжнародних економічних відносин.

У системі *регулювання економічної співпраці ООН* виділяють вісім основних організаційних структур.

1. Програма розвитку ООН (ПРООН) створена у 1965р. і є найбільшою та найпотужнішою організацією, яка фінансує багатогалузеву економічну та технічну допомогу. Мета ПРООН – надання допомоги країнам, що розвиваються, для прискорення їх економічного та соціального розвитку; сприяння в досягненні вищого рівня життя. ПРООН є багатостороннім механізмом ООН з надання субсидій на цілі стійкого розвитку людського потенціалу, проводить свою діяльність у 174 країнах.

2. Організація Об'єднаних Націй з промислового розвитку (ЮНІДО) заснована у 1967р., включає 171 державу-учасницю. Мета ЮНІДО – здійснення координації у межах промислового розвитку в системі ООН; сприяння промислового розвитку та співробітництву на глобальному, регіональному, національному, галузевому рівнях; надання країнам, що розвиваються, технічної допомоги шляхом реалізації конкретних проектів.

3. Міжнародна організація з атомної енергії (МАГАТЕ) заснована у 1957р. та включає 123 країни-учасниці. Метою МАГАТЕ є сприяння розвитку атомної енергетики та практичному застосуванню атомної енергії в мирних цілях; здійснення системи контролю за нерозповсюдженням ядерної зброї; надання інформації з усіх аспектів ядерної науки та технології.

4. Продовольча та сільськогосподарська організація (ФАО) заснована у 1945р., включає 184 держави-учасниці. Мета: сприяння розвитку підприємств переробки, збуту та розподілу продовольчих та сільськогосподарських товарів; підвищення рівня життя сільського населення; здійснення програм технічного співробітництва.

5. Міжнародний фонд сільськогосподарського розвитку (МФСР) заснований у 1977р., включає 165 країн-учасниць. Мета: фінансування проектів та програм збільшення виробництва продовольчих товарів, мобілізація додаткових засобів для надання допомоги країнам-учасницям, що розвиваються, допомога бідним верствам населення.

6. Міжнародна морська організація (ММО) заснована у 1958р., включає 166 держави-учасниці. Мета: здійснення співпраці та обміну інформацією між країнами з технічних питань, сприяння встановленню стандартів та норм морської безпеки.

7. Міжнародна організація цивільної авіації (ІКАО) заснована у 1947р., включає 189 країни. Мета: налагодження безпечної та планомірної діяльності цивільної авіації; задоволення потреб населення у регулярних, економічних повітряних перевезеннях; встановлення норм та міжнародних правил цивільної оборони.

8. Всесвітня організація з туризму (ВОТ) заснована у 1975р., включає 138 країн-учасниць. Мета: сприяння розвитку туризму, технічне співробітництво у підвищенні якості туристичного бізнесу, збір та обробка інформації з туристичної діяльності.

Головною метою СОТ є лібералізація і стабілізація світової торгівлі, що досягається на базі встановлення правил і угод, а також шляхом переговорів між учасниками. Діяльність СОТ здійснюється у таких напрямках:

- 1) контроль за прийняттям і застосуванням багатосторонніх угод СОТ;
- 2) проведення багатосторонніх переговорів;
- 3) врегулювання торговельних суперечок;
- 4) спостереження за торговельною політикою;
- 5) збір, вивчення і надання інформації з питань торговельної політики і торгівлі.

Недоліки функціонування СОТ:

1. Захист інтересів ТНК: СОТ сприяє діяльності та захищає інтереси тільки транснаціональних корпорацій.

2. Неефективність механізму розв'язання торговельних суперечок: чинний механізм розв'язання торговельних суперечок є багатоступеневим і бюрократичним.

3. Диктат з боку СОТ та втрата національного суверенітету: СОТ диктує урядам політику, що призводить до підризу національного суверенітету.

4. Скорочення робочих місць через конкуренцію іноземних товарів на національному ринку.

5. Пріоритет комерційних інтересів над проблемами розвитку.

6. Домінування комерційних інтересів над проблемами довкілля.

7. Домінування комерційних інтересів над проблемами охорони здоров'я (це стосується насамперед прав на інтелектуальну власність великих

фармацевтичних компаній, захист яких блокує доступ населення найбідніших країн до дешевих ліків).

8. Бідні країни не мають альтернативи приєднанню до СОТ: вони змушені приєднуватися до СОТ, яка є інструментом реалізації інтересів розвинутих країн.

9. Маленькі країни в СОТ не можуть впливати на прийняття рішень.

10. Недемократичність СОТ: рішення приймається на користь розвинутих країн та їхніх транснаціональних корпорацій.

Організація економічного співробітництва й розвитку (ОЕСР) – своєрідний клуб найбагатших держав. Учасником цього клубу є країни з розвинутими ринковими відносинами, високим рівнем життя, демократією. Якщо нова країна входить до ОЕСР, то це означає, що вона вже належить до типу економічно розвинутих країн.

Основними цілями ОЕСР є: сприяння стійкому розвитку світової економіки; забезпечення високого рівня економічного зростання, зайнятості й добробуту в країнах-членах; забезпечення фінансової стабільності як у країнах-членах, так і в усьому світі; сприяння розширенню світової торгівлі на багатосторонній недискримінаційній основі згідно з міжнародними обов'язками; лібералізація руху капіталів; сприяння ефективному використанню економічних ресурсів; заохочення досліджень і професійної підготовки в галузі науки й техніки; сприяння економічному розвитку країн, що розвиваються.

Самостійна робота

Індивідуальне завдання № 6.

Співпраця України з міжнародними організаціями: позитиви і недоліки

Зміст завдання:

1. Вибрати для дослідження міжнародну організацію, з якою співпрацює Україна (СОТ, МВФ, ЄБРР чи іншу).
2. Проаналізувати умови, які виконує Україна в рамках співпраці, та переваги, що отримує в результаті співробітництва.
3. Охарактеризувати ефекти такої співпраці у коротко- і довгостроковому періоді.
4. Результати дослідження оформити у вигляді аналітичної доповіді (презентації), яку представити під час практичного заняття.

Рекомендована література:

1. Міжнародні організації: навчальний посібник / Мокій А.І., Яхно Т.П., Бабець І.Г. - К.: Центр учбової літератури, 2011. – 280 с.
2. Міжнародні стратегії економічного розвитку: Навч. посібник. / За ред. Козака Ю.Г., Єханурова Ю.І., Ковалевського В.В.- К.: ЦНЛ, 2005.
3. Жук М.В. Міжнародні стратегії економічного розвитку: Навч. посіб. / М.В. Жук, Т.В. Бауліна. – К.: Вид. ПАЛИВОДА А.В., 2006
4. Глобалізація і безпека розвитку: монографія / О.Г.Білорус, Д.Г.Лук'яненко та ін.; Керівник авт. колективу і наук. ред. О.Г.Білорус. – К.: КНЕУ, 2002. – 789 с.

Тема 8. Проблеми формування конкурентної стратегії розвитку України в глобальній економіці

1. Передумови реформування економіки.
2. Трансформація економічної ролі держави й державної економічної політики в країнах з перехідною економікою.
3. Особливості реформування економіки в постсоціалістичних країнах.
4. Конкурентоспроможність України в умовах глобалізації світової економіки.

Семінарське заняття

Країни з транзитивною (перехідною) економікою – це колишні соціалістичні країни, в яких відбувається перехід від командно-адміністративних методів господарювання до сучасних ринкових. До них належать республіки колишнього СРСР, країни Центральної Європи, Монголія, Китай, В'єтнам.

Типи перехідних відносин:

- а) перехідні лише за формою господарювання;
- б) перехідні як за формою господарювання, так і за економічним змістом й соціально-економічній природі.

Інерційні стратегії традиційної індустріалізації для нових ринкових країн уже неприйнятні ні з погляду ефективності економіки, ні з погляду економічної безпеки й конкурентоспроможності. В умовах відносної соціально-економічної відсталості нових ринкових країн, у тому числі України, модифікується й поняття структурних зрушень і модернізації структури господарства. Ці країни мають потребу в серйозних стратегічних програмах реіндустріалізації економіки в умовах промислової революції.

Над процесами ринкової трансформації низки країн проходять глобальні процеси промислової й економічної трансформації, а також процеси формаційної трансформації. Вони диктують свої невідкладні імперативи й пріоритети. Мова йде про перехід до нового технологічного способу виробництва, до постіндустріального суспільства, до технотронно-інформаційної економіки й до глобальної економіки.

В умовах постіндустріального суспільства й інформаційної економіки, держава як соціальний інститут вперше є інструментом реалізації економічних інтересів не якого-небудь пануючого клану, а суспільства в цілому. Тому головними функціями держави стають пошуки форм соціального партнерства, соціального компромісу, соціальної рівноваги й, насамперед, соціальної ефективності. Соціалізація виробництва й соціалізація економіки стають найважливішими пріоритетами держави.

Роль держави повинна бути особливо значною, коли мова йде про розробку й реалізацію загальнонаціональної стратегії структурної перебудови економіки, коли держава має у своєму розпорядженні ефективні засоби впливу на економіку не шляхом “скасування” об'єктивних економічних законів, а шляхом врахування й стимулювання їх дії. Волонтаризм і деспотизм держави, коли воно ігнорує економічні закони й закони розвитку виробництва, приводять до тотальної, планової дезорганізації економіки, встановленню штучних пропорцій і зв'язків, а зрештою гальмують економічний розвиток. Зайве

втручання держави в економіку, особливо тотальне одержавлення економіки, є крайнім проявом економічної ролі держави.

В умовах ринкової трансформації економічних систем нових країн, неминуче відбувається специфічна трансформація самих механізмів і систем державного регулювання. Якщо в умовах повного одержавлення економіки вони мають переважно адміністративний характер, то в умовах змішаної економіки, заснованої на ринкових початках у процесі регулювання, держава застосовує економічні методи. Комерціалізація роботи підприємств, які залишаються в державній власності, сприяє цьому.

Широке розгортання економічних реформ у колишніх соціалістичних країнах почалося в 90-х роках, після розпаду політичної й економічної системи соціалізму. Стратегічною метою реформувань ставилося досягнення рівня економічного розвитку провідних країн світу; механізмом досягнення мети визначено перехід до ринкових економічних відносин. Тобто ринок виступає не самоціллю, а засобом.

Однією з головних проблем реформування стало питання про методи й темпи економічних перетворень. З'явилося два шляхи: рішуча ламка соціалістичних економічних відносин й перехід до ринкового механізму якнайшвидше (так звана «шокова терапія») – цей шлях обрала більшість країн; поступовий, еволюційний метод формування, що зберігає сильні позиції державної адміністрації, – таким чином здійснюються реформи в Китаї і (з деякими застереження) в Білорусі.

Найбільш рішуче «шокова терапія» впровадилася в Польщі, яка однією з перших серед країн Центральної Європи стала на шлях глибоких ринкових перетворень. Шоковий метод супроводжується болісними соціальними явищами, падінням виробництва, інфляцією, бурхливим зростанням цін, зростанням безробіття, зниженням рівня життя населення, погіршенням становища його малозахисених верств.

Позитивні наслідки реформ у країнах Центральної Європи: зникнення дефіциту товарів на ринках; поступове підвищення доходів населення; реструктуризація економіки в напрямку суттєвого підвищення частки приватного сектора; збільшення обсягів зовнішньої торгівлі; зростання продуктивності праці; поступове зростання обсягів ВВП.

Стратегічною метою країн Східної Європи є прискорення темпів розвитку економіки й технологічна перебудова промисловості. В зовнішньоекономічному плані – активізація діяльності на зовнішніх ринках, пошук стабільної ніші для своїх товарів та послуг, диверсифікація партнерів щодо зовнішньої торгівлі. Стратегія щодо економічної інтеграції у різних країнах СНД не однакова. Україна чітко визначила свій напрям – інтеграція в Європейський Союз; на це націлена також Грузія. Росія, Білорусь, Казахстан орієнтовані на поглиблення інтеграції в межах СНД.

Головна мета політики конкурентоспроможності, на відміну від традиційної промислової політики, полягає в створенні сприятливих рамкових умов та інтенсифікації зусиль у тих сферах, де існують «провали» вільного ринку.

По-перше, це ефективна макроекономічна політика, спрямована на зменшення рівня інфляції і збільшення свободи економічних агентів через зниження податків, а також антимонопольна політика.

По-друге, це заходи, що ведуть до більш високої конкурентоспроможності, і їх роль полягає в підтримці та оновленні національних інститутів (законодавство, система суспільних і приватних інституцій, що забезпечують економічне і соціальне життя, прозорість дій уряду тощо).

По-третє, це структурна політика із активізацією високотехнологічних виробництв разом із діями уряду в напрямку посилення всієї економіки (розвиток інфраструктури, захист навколишнього середовища, освіта, наукові дослідження та розробки).

Самостійна робота

Індивідуальне завдання №7. Вплив світових криз на економіку України

Зміст завдання:

1. Проаналізувати основні тенденції розвитку економіки України: обсяги та темпи росту ВВП, структуру ВВП, обсяги промислового виробництва, індекс споживчих цін; обсяги і структуру ПІІ (за останні 10 років) та інші показники, які на думку дослідника доцільно врахувати;

2. Проілюструвати за допомогою динаміки зміни зазначених показників кризові явища в економіці України та їх взаємозв'язок з глобальними чинниками;

3. Побудувати прогноз основних показників економічного розвитку України та обґрунтувати заходи щодо його стимулювання.

Завдання виконується індивідуально кожним здобувачем у формі аналітичної доповіді і захищається на практичному занятті.

Тестові завдання

1. З метою координації зв'язків між ОЕСР і країнами Східної Європи створено:

- а) Центр з співробітництва з європейськими країнами з перехідною економікою.
- б) Центр розвитку ОЕСР
- в) Комітет з економічної політики, економіки і розвитку
- г) Комітет сприяння розвитку

2. Учасниками організації економічного співробітництва і розвитку є:

- а) промислово розвинені країни
- б) країни, що розвиваються
- в) країни з перехідною економікою
- г) усі європейські країни

3. Група Семи ("Велика сімка") була утворена з метою:

- а) обговорення глобальних фінансових і валютних питань на рівні глав урядів провідних країн
- б) сприяння ефективному використанню економічних ресурсів промисловості і сільського господарства
- в) розробки конвенцій і угод, на основі яких здійснюється уніфікація і зміна законодавства держав-учасниць
- г) сприяння розвитку країн з перехідною економікою шляхом надання технічної допомоги

4. Рішення Генеральної Асамблеї ООН для урядів країн-учасниць мають:
- а) рекомендаційний характер
 - б) інформативний характер
 - в) нормативний характер
 - г) обов'язкову юридичну силу
5. Метою якої організації системи ООН є сприяння розвитку підприємств переробки, збуту та розподілу продовольчих та сільськогосподарських товарів?
- а) Продовольчої та сільськогосподарської організації
 - б) Організації Об'єднаних Націй з промислового розвитку
 - в) Програми розвитку ООН
 - г) Міжнародного фонду сільськогосподарського розвитку
6. Фінансування багатогалузевої економічної та технічної допомоги країнам, що розвиваються, здійснює:
- а) Програма розвитку ООН
 - б) Організація Об'єднаних Націй з промислового розвитку
 - в) Європейська економічна комісія
 - г) Комісія з сприяння розвитку
7. Фінансування проектів збільшення виробництва продовольчих товарів та програм допомоги бідним верствам населення здійснює:
- а) Міжнародний фонд сільськогосподарського розвитку
 - б) Продовольча та сільськогосподарська організація
 - в) Програма розвитку ООН
 - г) Міжнародний валютний фонд
8. Який орган в складі Генеральної Асамблеї ООН виконує завдання щодо гармонізації та уніфікації правових норм в міжнародній торгівлі?
- а) Комісія ООН з права міжнародної торгівлі
 - б) Комітет з економічних та фінансових питань
 - в) Комісія з міжнародного права
 - г) Комітет з інвестицій
9. Головною метою якої організації є лібералізація і стабілізація світової торгівлі, що досягається на базі встановлення правил і угод, шляхом переговорів між учасниками?
- а) Світової організації торгівлі
 - б) Продовольчої та сільськогосподарської організації
 - в) Економічної та соціальної ради ООН
 - г) Організації економічного співробітництва й розвитку
10. Згідно якого принципу здійснення регулятивних заходів Світової організації торгівлі преференції щодо будь-якого імпортного продукту поширюються на продукт походженням з будь-якої країни-учасниці?
- а) принципу найбільшого сприяння
 - б) принципу національного режиму
 - в) принципу захисту національної промисловості
 - г) принципу сприяння справедливій конкуренції

Рекомендована література

1. Глобальна економіка: підручник / за ред. Д.Антонюка, І. Бабець, А.Мокія. – Запоріжжя: ФОП Мокшанов В.В., 2017. – 612 с.
2. Глобальна економіка : навч. посіб. для студентів зі спеціальностей «Економіка», «Маркетинг», «Облік і оподаткування» / за редакцією проф. С. І. Архієреєва. – Харків : Видавництво Іванченка І. С., 2018. – 192 с. URL:

http://repository.kpi.kharkov.ua/bitstream/KhPI-Press/36793/1/Book_2018_Arkhiereiev_Globalna_ekonomika.pdf

3. Глобальна економіка: Навчальний посібник / Н.М. Вдовенко, Л.В. Богач, В.Л. Гераймович, К.С. Кваша, М.М. Павленко. – К. : НУБіП України, 2017. – 319 с. https://nubip.edu.ua/sites/default/files/u204/posibnik_gl.ek_.pdf.

4. Новицький В.Є. Економічні ресурси цивілізаційного розвитку: Навч. посіб. К.: НАУ, 2008.

5. Пахомов Ю.М., Лукьяненко Д.Г., Макогон Ю.В., Филипченко. Международные стратегии экономического развития: Учеб. пособие. — К.: Знання, 2007.

3. Методи навчання

I. Методи організації і самоорганізації навчально-пізнавальної діяльності:

- словесні методи: розповідь, бесіда, лекція;
- практичні методи: індивідуальні завдання;
- робота з навчально-методичною літературою, мережею Інтернет.

II. Методи стимулювання і мотивації навчання:

- навчальна дискусія;
- пред'явлення навчальних вимог.

III. Методи контролю і самоконтролю в навчанні.

- індивідуальне опитування;
- фронтальне опитування;
- тести;
- самостійне контролювання ступеня засвоєння навчального матеріалу.

4. Методи контролю

Використовують наступні методи контролю: усний, письмовий, комбінований, програмований, дискусійний.

Поточний контроль: опитування та індивідуальні завдання, тестовий контроль, письмовий контроль, участь у конференціях, олімпіадах з дисципліни, підготовка статті.

Поточний модульний контроль: перевірка модульної контрольної роботи

Підсумковий контроль: екзамен.

5. Питання на екзамен

1. Сутність, форми прояву та структура глобалізації.
2. Фактори та етапи глобалізації.
3. Основні індикатори глобалізації.
4. Цивілізаційні виміри глобальних економічних процесів
5. Теоретичні засади та моделі глобалізації в процесі формування світового господарства.
6. Передумови та чинники формування глобальної економіки.
7. Теоретичні підстави негативних наслідків розвитку глобальної економіки.
8. Вплив глобалізації на соціально-економічний розвиток країн.
9. Сучасні конфлікти як заходи глобальних трансформацій.
10. Міжнародна економічна безпека: колективний та національний аспекти.

11. Причини та прояви дуалізму сучасної глобалізації: позитивні та негативні ефекти.
12. Сучасні світові торговельні війни та їх основні форми.
13. Асиметричні конфлікти та їх особливості.
14. Глобальні фактори спрямування суспільного розвитку.
15. Трансформація ролі держави в глобальній економіці.
16. Економічні стратегії держави в умовах глобалізації.
17. Динамічна рівновага й циклічний розвиток економіки: теорія, основні поняття й принципи.
18. Основні принципи і методи державного регулювання економічної трансформації.
19. Національне багатство як основа економічного розвитку
20. Сутність промислової політики держави та її види.
21. Антимонопольна політика держави.
22. Антидемпінгова політика.
23. ТНК і сучасна антитрестовська політика.
24. Система міжнародного регулювання світової економіки.
25. Економічні структури ООН як регулятори міжнародних економічних відносин.
26. Регульовальна роль Світової організації торгівлі.
27. Організація економічного співробітництва й розвитку (ОЕСР) та консультативні групи держав як регулятори міжнародних економічних відносин.
28. Передумови реформування економіки.
29. Трансформація економічної ролі держави й державної економічної політики в країнах з перехідною економікою.
30. Особливості реформування економіки в постсоціалістичних країнах.
31. Конкурентоспроможність України в умовах глобалізації світової економіки.

6. Критерії та засоби оцінювання

Види робіт	Розподіл балів для оцінювання студента								Разом
	Тема 1	Тема 2	Тема 3	Тема 4	Тема 5	Тема 6	Тема 7	Тема 8	
Індивідуальні завдання	5	-	5	5	5	5	5	5	35
Тестові завдання	4	4	4	-	4	4	-	-	20
Опрацювання теоретичних питань	-	5	-	-	-	-	-	-	5
Модульний контроль									40
Загальне за курс									100

Критерії оцінювання індивідуальних завдань студентів

Критерії оцінювання				Бали за виконане завдання
Повнота виконання завдання	Якість виконання		Вчасність виконання завдання	
	розрахункового завдання	Індивідуального (ситуаційного) завдання		
Завдання виконано повністю	Завдання виконано правильно		Вчасно	5
			Невчасно	4,5
	Допущено неістотні помилки у розрахунках, розмінностях показників, оформленні	Окремі позиції висновків є недостатньо обґрунтованими, існують незначні недоліки в оформленні	Вчасно	
			Невчасно	4
	Допущено істотні помилки у розрахунках, розмірностях показників, оформленні	Пропозиції щодо вирішення проблеми є недостатньо обґрунтованими, неконкретними, існують незначні недоліки в оформленні	Вчасно	3,5
			Невчасно	
Завдання виконано частково	Допущено істотні помилки у методиці розрахунків, розмірностях показників, завдання оформлене недбало	Пропозиції щодо вирішення проблеми є недостатньо обґрунтованими, неконкретними і несистемними, завдання оформлене недбало	Вчасно	3
			Невчасно	
	Обрано правильну методику розрахунку, але одержано невірний результат	Пропозиції мають фрагментарний характер, висновки не системні	Вчасно	2,5
Допущені помилки у виборі і застосуванні методики розрахунку			Невчасно	
			Вчасно	
		Невчасно	2	
Завдання не виконувалося				0

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проєкту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	
82-89	B	зараховано	
74-81	C		
64-73	D		
60-63	E	задовільно	
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Рекомендована література

Основна

1. Глобальна економіка: підручник / за ред. Д. Антонюка, І. Бабець, А. Мокія. – Запоріжжя: ФОП Мокшанов В.В., 2017. – 612 с.
2. Глобальна економіка: Навчальний посібник / Н.М. Вдовенко, Л.В. Богач, В.Л. Гераймович, К.С. Кваша, М.М. Павленко. – К. : НУБіП України, 2017. – 319 с.
3. Глобальна економіка: навчальний посібник / Т.В. Шталь, Ю.Б. Доброскок, О.О. Тищенко, Н.В. Проскурніна, Ю.О. Світлична – Харків: Видавництво «Форт», 2016. – 358 с.

Додаткова

1. Алле М. Глобализация: разрушений условий занятости и экономического роста. Эмпирическая очевидность / М. Алле. – М. : ТЕИС, 2003, – 314 с.
2. Бек У. Власть и ее оппоненты в эпоху глобализма. Новая всемирно-политическая экономия. – М. : Прогресс-Традиция; ИД «Территория будущего», 2007. – 503 с.
3. Безрукова Н.В., Свічкарь В.А. Економічна глобалізація: аналіз основних протиріч та наслідків. Економіка і регіон, № 3 (58), 2016 // www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe
4. Білорус О.Г. Глобалізація і безпека розвитку / [О.Г. Білорус, Д.Г. Лук'яненко, М.О. Гончаренко та ін.]; за ред. О.Г. Білоруса. – К. : ІСЕМВ НАН України, КНЕУ, 2001. – 734 с.
5. Білорус О.Г. Транзитивні країни у світосистемі постіндустріального глобалізму / О. Г. Білорус // Економічний часопис –XXI. – 2013. – № 9-10. – С. 3 – 6.
6. Гальчинський А. Глобальні трансформації: концептуальні альтернативи: методологічні аспекти / А. Гальчинський. – К.: Либідь, 2006. – 467 с.
7. Гончарук А. Китайська відповідь на сучасні глобальні виклики / А. Гончарук // Китаєзнавчі дослідження. - 2011. - Т. 1. - С. 8-14.
8. Далевська Н.М. Структурний рух глобалізації світової економіки / Н. М. Далевська // Бізнес Інформ. – 2015. – № 3. – С. 8 – 12.
9. Жарова Л.В., Ільїна М.В. Економічні механізми контролю за викидами парникових газів / За науковою редакцією д.е.н., проф. Хлобистова Є.В. – К.-Сімферополь: РВПС України НАН України, НДІ СРП, 2009. – 62 с.
10. Куцик П.О. Глобальна економіка: принципи становлення, функціонування, регулювання та розвитку: монографія / П.О. Куцик, О.І. Ковтун, Г.І. Башнянин. –Львів: Видавництво ЛКА, 2015. – 594 с.
11. Лозовицький О.С. Глобалізація і держава: світовий інтеграційний процес чи регіональний перерозподіл? // <http://academy.gov.ua/ej/ej15/txts/12LOSGRP.pdf>.
12. Филипенко А.С. Экономическая глобализация: истоки и результаты / А.С.Филипенко. –Москва: «Экономика», 2010. – 511 с.
13. Цивилизационная структура современного мира / Под ред. акад. НАН Украины Ю.Н.Пахомова, д.ф.н. Ю.В.Павленка. В 3-х т. –Т.1. Глобальные трансформации современности. –К., “Наукова думка”, 2006. – 642 с.

14. Цивілізаційна структура сучасного світу / Під ред. акад. НАН України Ю.Н.Пахомова, д.ф.н. Ю.В.Павленка. В 3-х т.–Т.2. Макрохристиянський світ в епоху глобалізації. –К.,“Наукова думка”, 2007. – 712 с.

15. Цивілізаційна структура сучасного світу / Під ред. акад. НАН України Ю.Н.Пахомова, д.ф.н. Ю.В.Павленка. В 3-х т. –Т.3. Цивілізації Сходу в умовах глобалізації. –К.,2007. –542 с.

16. Червінський А. Глобалізація: Україна залишається напів- відкритою і напівпрозорою / А. Червінський, М. Шутиш // Україна Business. – 2014. – № 16. – С. 4 – 5.

Інформаційні ресурси

1. Офіційний сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс] /Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>.

2. Офіційний сайт Кабінету міністрів України [Електронний ресурс]/ Режим доступу: <http://www.kmu.gov.ua>.

3. Офіційна сторінка Світового банку [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.worldbank.org

4. Офіційна веб-сторінка Світової організації торгівлі [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.wto.org.ua.

5. Офіційний сайт “International trade center”. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.trademap.org>

6. Trade Profiles 2017
https://www.wto.org/english/res_e/booksp_e/trade_profiles17_e.pdf

7. Mapping the Global 500 /
http://fortune.com/global500/visualizations/?iid=recirc_g500landing-zone1.

8. The Global Competitiveness Index 2017–2018 Rankings /
<http://www3.weforum.org/docs/GCR2017-2018>.

9. KOF Globalization Index - 100 most globalized countries 2018 /
<https://www.statista.com/statistics/268168/globalization-index-by-country/>.

17. KOF Globalisation Index / <https://www.kof.ethz.ch/en/forecasts-and-indicators/indicators/kof-globalisation-index.html>.